Ochrana globálních stratotypů v oblasti Barrandienu

Conservation of the global stratotypes in the Barrandian area

Petr Budil – Marika Polechová – Štěpán Manda – Jiří Frýda – Pavel Čáp

Česká geologická služba, Klárov 3, 118 21 Praha 1;
petr.budil@geology.cz

Key words: *global stratotypes, conservation, Barrandian area*

Abstract: Overall condition of the global stratotypes in the Barrandian area is, after dozen of years after their establishment, unfavourable. Professional restoration of numbering of the individual layers, the metal labels, explanatory remarks etc. at the global boundary stratotype of the Silurian/Devonian boundary at Klonk near Suchomasty, the Lochkovian/Pragian boundary stratotype at Homolka near Velká Chuchle and some of parastratotypes, are necessary. The Czech Geological Survey newly supported these activities, which should be co-ordinated with the Administration of the Protected Landscape Area Bohemian Karst, the Nature Conservation Agency of the Czech Republic and the Environmental Care Section of the Prague City Hall.

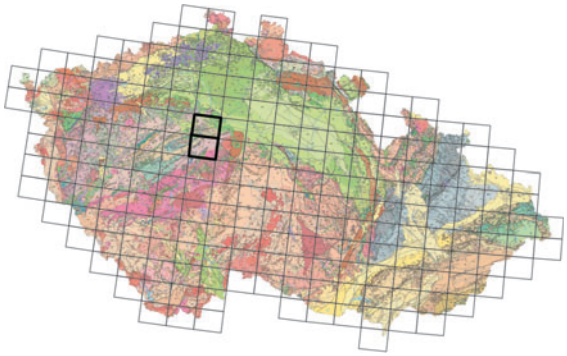

(12-24 Praha, 12-42 Zbraslav)

Málokterá země na světě se může pyšnit existencí globálního stratotypu na svém území. Česká republika patří mezi nemnoho států na světě, kde se těchto stratotypů nachází dokonce několik. Díky intenzivnímu výzkumu a nevyčíslitelné odborné hodnotě výchozů staršího paleozoika oblasti Barrandienu (pro širší diskusi viz např. Kříž 1999, Chlupáč 1999 a Budil et al. 2012) byly IUGS, IGCP a ICS vyhlášeny zatím tři schválené globální stratotypy. Je to vůbec první mezinárodní globální stratotyp na světě, definující hranici siluru a devonu na Klonku u Suchomast (NPP Klonk; schválen usnesením 24. mezinárodního geologického kongresu v Montrealu v roce 1972). Dále je to mezinárodní globální stratotyp báze oddělení přídolí (NPP Požáry; byl schválen usnesením 27. mezinárodního geologického kongresu v Moskvě v roce 1984) a mezinárodní globální stratotyp hranice devonských stupňů lochkovu a pragu (lom Vápenice, PR Homolka; schválen usnesením Executive Committee of IUGS během let 1988 a 1989). V oblasti Barrandienu byly definovány a schváleny také dva parastratotypy (pomocné, tzv. „auxiliary stratotypes“) hranice siluru a devonu (Budňanská skála u Karlštejna, NPR Karlštejn) a hranice spodního a středního devonu (lom Prastav u Holyně, NPP U Nového mlýna).

Současná situace

Současný stav globálních stratotypů v oblasti Barrandienu je tristní, až na stratotyp báze přídolí (o který stále osobně pečuje, v úzké spolupráci se státní ochranou přírody, jeho navrhovatel dr. J. Kříž). Postupně zaniká číslování vrstev, odcizeny byly, nebo i korozí odpadly informační cedule, profily zarůstají vegetací a vlastníkům pozemků vlastně překážejí jako věcné břemeno. S těmito problémy se setkávají a budou setkávat rovněž návrhy na nové kandidátské stratotypy, a proto musí být již s předstihem řešena i jejich komplexní ochrana.

Stav mezinárodně platných, zubem času ale již poničených globálních stratotypů je při jejich návštěvách v rámci exkurzí, kongresů i výzkumných prací mezinárodní ostudou České republiky. Stav parastratotypů je poněkud lepší, přesto i na nich je potřeba číslování vrstev průběžně obnovovat.

Zatímco začištění profilů (odstranění náletových dřevin) je plně v kompetenci státní ochrany přírody (AOPK, CHKO, magistrát), údržba číslování profilů byla ústní dohodou počátkem devadesátých let ponechána na České geologické službě. Důvodem bylo zajištění řádově lepší odborné péče o profily ze strany tehdejších specialistů ČGS, kteří vyhlášení stratotypů ve světové odborné komunitě a ve velmi tuhé konkurenci osobně prosadili (I. Chlupáč, J. Kříž). Je však třeba tuto, ve své podstatě rozumnou ústní dohodu (jejíž existence ale bohužel odborné veřejnosti nebyla delší dobu známa) naplňovat i v dnešní době. Je to povinností nás, odborných pracovníků. Z praktického hlediska se totiž ani nyní nejeví vhodné, aby obnovení číslování vrstev zajistila sama státní ochrana přírody. Z našich zkušeností (např. průběžná obnova číslování na významném profilu v Černé rokli u Kosoře) lze potvrdit, že zpětná interpretace publikovaných dat na terénní výchoz v případě, že původní popis vrstev je již nečitelný, je někdy velmi nesnadná a nikdy nelze zcela vyloučit riziko chybného rozhodnutí. V případě práce dobrovolníků-laiků je toto riziko příliš vysoké.

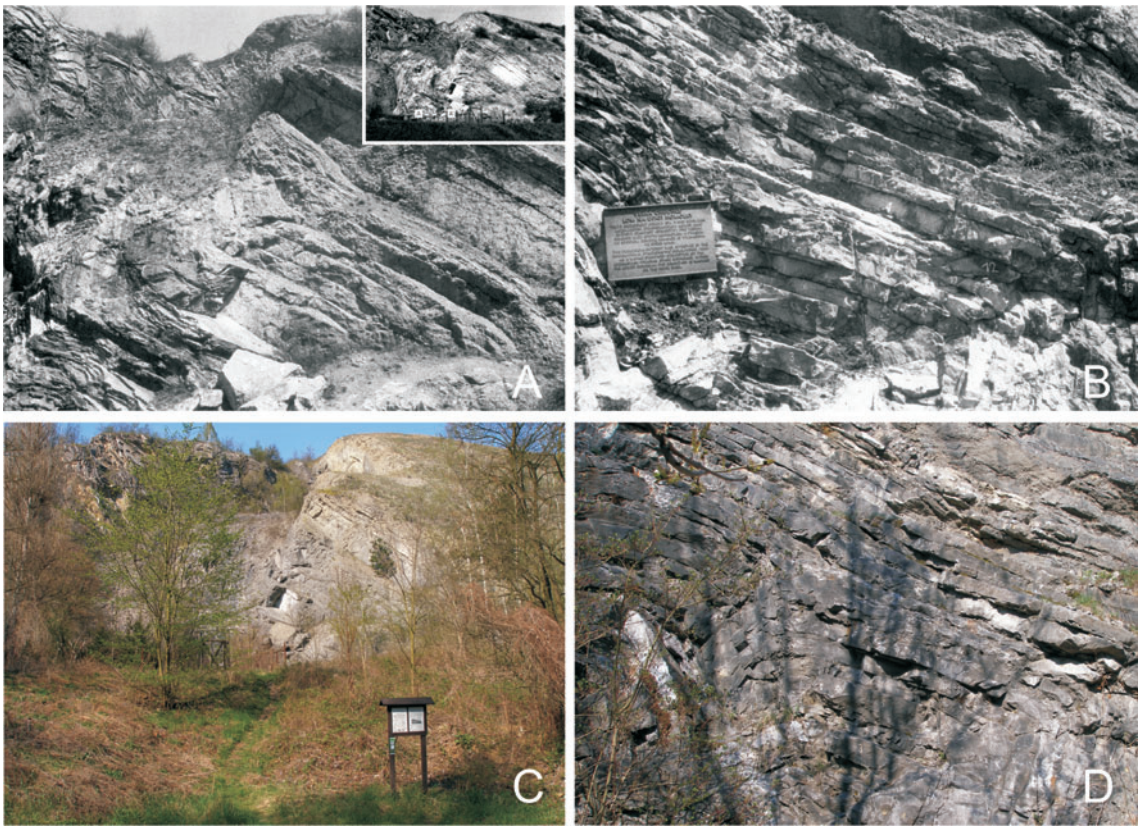

Obr. 1. Porovnání stavu mezinárodního stratotypu spodnědevonských stupňů lochkovu a pragu na Homolce ve Velké Chuchli, PR Homolka, krátce po jeho vyhlášení (A, B) s jeho současným stavem (C, D). Je patrný značný stupeň zarůstání profilu vegetací (dochází k němu navzdory průběžné péči a prořezávání), takže je dokonce znemožněno fotografování hraničního intervalu (D). Mosazná informační deska a vyznačení hranice stupňů lochkovu a pragu byly odcizeny, popisy vrstev jsou zatím víceméně čitelné, ale rychle zvětrávají. Fotografie označená jako A zkompilována z prací Chlupáče (2000) a Chlupáče a Olivera (1989), fotografie B převzata z práce Chlupáče (2000). Fotografie C a D pořízeny v dubnu 2013.

Závěr – řešení současného stavu

Česká geologická služba nově podpořila nezbytnou obnovu číslování profilů na dvou ze tří uvedených stratotypů i na parastratotypech interním projektem č. 335700. Aktivní podíl na údržbě takto celosvětově významných profilů a standardů je, mimo jiné, i naší morální povinností a odpovědností k práci našich předchůdců. Od obnovených aktivit na našich globálních stratotypech si slibujeme také zintenzivnění spolupráce se státní ochranou přírody, iniciaci obnovy informačních desek, pomníku na Klonku u Suchomast i lokální aktivní péče o okolí obou stratotypů místními obyvateli. V ochraně takto celosvětově významných profilů máme určitě co dohánět. Ve vzájemné dohodě se státní ochranou přírody bude tedy v příštích dvou letech obnoveno číslování na zmíněných profilech s využitím publikovaných i nepublikovaných dat prof. Iva Chlupáče (z terénních deníků), archivních dokumentů apod. Obsahem prací jsou především terénní aktivity. Postup prací byl na jaře 2013 konkrétně domluven na jednáních s orgány státní ochrany přírody (AOPK ČR, Správou CHKO Český kras a Magistrátem hlavního města Prahy). Dochází také ke koordinaci a standardizaci dalších kroků a definování systémové zodpovědnosti jednotlivých složek státní ochrany přírody ČR a ČGS, aby se současná, do jisté míry havarijní situace v budoucnosti již neopakovala a nebyla závislá na jednotlivých osobách.

Poděkování. Příspěvek byl podpořen interním projektem České geologické služby č. 335700.

Literatura

BUDIL, P. – LORENCOVÁ, M. – STANZELOVÁ, Z. – STÁRKA, L. – KŘÍŽ, J. (2012): Czech Republic. In: WIMBLEDON, W. A. P. – SMITH-MEYER, S.: Geoheritage in Europe and its conservation, 93–99. – ProGEO. Oslo.

CHLUPÁČ, I. (1993): Geology of the Barrandian. A field trip guide. – 163 str. Senckenberg-Buch 69, Frankfurt am Main: Senckenbergische Naturforschende Gesellschaft and Czech Geological Survey.

CHLUPÁČ, I. (1999): Vycházky za geologickou minulostí Prahy a okolí. – 279 str. Academia, Praha.

CHLUPÁČ, I. (2000): The global stratotype section and point of the lower Pragian boundary. – Cour. Forsch.-Inst. Senckenberg 225, 9–15.

CHLUPÁČ, I. – OLIVER, W.A. (1989): Decision on the Lochkovian-Pragian Boundary Stratotype (Lower Devonian). – Episodes 12, 2, 109–113.

KŘÍŽ, J. (1999): Geologické památky Prahy. – 280 str. Čes. geol. úst., Praha.